

Česko-lužický

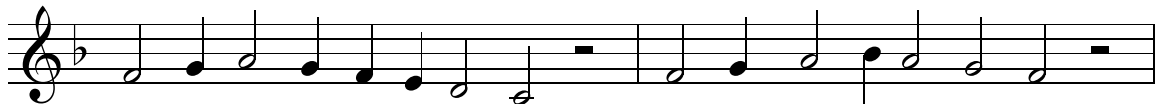
Ročník XXI
Číslo 3 / březen 2011

věstník

Jan Kito Post

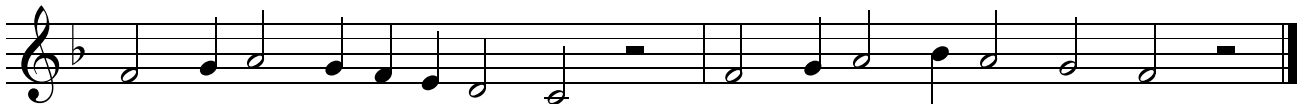
Spiwane za kolonista Franca abo Suskego,
kenž jo jadnogo samskego syna zawostawił

Zpíváno za osadníka France neboli Suskeho,
jenž po sobě zůstavil samotného syna

Ach, kak su doch glu-cne ži - ší,
Ach, jak jsou - tě šťa-stny dě - ti,

kót - rychž sta - ri la - bu - ju!
jsou - li sta - ři na ži - vu!

Kak jim ně - bra-chu-jo ni - ži,
Jak jim ni - če - ho ne-chy - bí,

wó - ni jich hob-wa - chu - ju.
be - rou je pod o - chra - nu.

Daš jo žeń, ab' daš jo noc,
stawńe pytaju pomoc,
za jich žiši starosć űnasu
jich, ak pastýř wojce, pasu.

At' je den nebo at' je noc
stále hledají pomoc,
starostlivě děti střehou,
je – jak pastýř ovce – pasou.

Ale co deje zachopiš
žiši, kenž su pšez starych?
Ku komu deje se chylíš,
komu nuzu skjaržyš jich? –
Na ně nichy űneglěda,
Za ně nichy se stara. –
Wóni su ak' zablůžone,
wót jich Pastýřa spuščone.

Ale co si mají počít
děti zbylé po rodičích?
Ke komu se mají chýlit,
Kdo zajistí jejich klid? –
O ně nikdo nepečuje,
Sám o sebe starost maje. –
Ubožátka zabloudilá
svým pastýřem opuščěná.

Togdla hutšoba nam kšawi,
gaž my pródk se glědnomy.
Wóno gor nam wělgin bóli,
gaž my take wizimy;
góle jan' pórožone
wót mamy ned spuščone,
něto teke nana wizí
humarłego južor kašču.

Proto nám srdce krváci,
vzhlědneme-li od země.
Hrůzou trne nad tou věcí,
již s bolestí vidíme;
dítě sotva porožené
matkou svojí opuščěné,
teď k otcovu tělu zírá,
těž je jímá černá díra.

Bog, cogdla ty to pšiwdažoš,
nas tak wělgin póbijoš?
Cogdla ty tak hurážijoš,
nas tak wělgin zranijoš? –
Chto kšěř kuli huzgóniš,
Twoje sčazki huslěžiš? –
Jaden raz dołoj póbijoš,
Drugi raz žiwńe zas zwigńoš.

Bože, proč pak dopouščíš ráz,
jímž trpíme zas a zas?
Proč pak úradky takové
snášejí tví poslové? –
Kdo uhádne, kdo vyslídí,
čím udeříš do lidí? –
Jednou rukou dolů srazíš,
druhou zázračně spraviš.

První sloky pohřební písně z knížky Měta Pernaka Johann Christian Post (1811–1887). Kantor und Lehrer in Burg, Mašica serbska 2001, s. 77–8, přeložil R-l; nápěv Wjasel se, o mója duša viz Duchowne kjarliže, LND 2007.

Z DOMOVA

5. února – v den 150. výročí narození hudebního skladatele **Bjarnata Krawce** – se uskutečnily dvě vzpomínkové akce. Dopoledne u hrobky rodiny Krawcových ve Varnsdorfu, odpoledne před umělcovým rodným domem v lužické obci Jitro.

Varnsdorfské pietní vzpomínání zahájila píseň *Hory módre, ja was znaju*. Květiny společně položili varnsdorfský starosta Martin Louka, zástupce Domowiny Jurij Luščanski a intendantka Serbského ludového ansamblu Milena Vettraino s dcerkou Elenou-Sophií v krásné dětské replice lužického kroje. M. Louka

M. Vettraino s dcerou, M. Krawc, J. Luščanski, M. Louka.
foto Ilona Martinovská

poté připomněl život a dílo čestného občana města, mj. uvedl celou řadu ocenění, které Krawc získal, např. Komenského medaili a především titul národního umělce lužickosrbského lidu. J. Luščanski v krátkém projevu zmínil spojitost B. Krawce s právě svatořečeným Alojsem Andrickým. Po kostelní *Boha chwalmy, stari, mlodzi* zazpíval místní soubor Kviltet dvě písně v Krawcově úpravě – *Dobre ranje* a *Hanka, ty brune wóčko*. Veřejnou premiéru měla báseň Milana Hrabala, kterou autor napsal k této příležitosti a sám ji přečetl; M. Vettraino četla srbskou verzi. S osobní vzpomínkou a poděkováním českým přátelům Lužice vystoupil absolvent varnsdorfského Lužickosrbského gymnázia, sokol Míklawš Krawc – jediný z přítomných, který se zúčastnil oslavencova pohřbu v roce 1948. Vzpomínkový akt byl zakončen společným zpěvem hymny *Rjana Lužica*. Na uspořádání se podílely Město Varnsdorf, Domowina a Městská knihovna Varnsdorf – Kontaktní místo pro Lužici.

František Liecht

Z HORNÍ LUŽICE

(SN 4. 2.) O hudebníku **Bjarnatu Krawcovi** pohovořil pro lužický večerník skladatel Jurij Měťšk. Zdůraznil, že na jeho tvorbu měl zásadní vliv český i německý hudební romantismus reprezentovaný především díly Antonína Dvořáka a Johannese Brahmsa. Rovněž podotkl, že mezi širokou veřejností je Krawc spojován zejména s vokální tvorbou, v jeho tvůrčím odkazu přitom nacházíme neméně pozoruhodná díla komorní a symfonická. Některé jeho skladby dosud leží nezpracovány v budyšínském Srbském kulturním archivu. Podle Měťška by si tento skladatel zasloužil brzké vydání úplného díla v podobě zvukové i tištěné.

(SN 8. 2.) Ve Zhořelci bude 21. května zahájena 3. saská zemská výstava pod názvem **Via regia – 800 let pohybu a setkávání**.

Na 1 800 čtverečních metrech bude vystaveno 450 exponátů, jež budou poukazovat na význam evropské obchodní cesty, která vedla ze španělského poutního místa Santiaga de Compostela do ukrajinského Kyjeva. Komunikace vedla také končinami, kde po staletí sídlily lužickosrbské kmeny. Exponáty zapůjčila stovka muzeí z Německa, Polska, Ukrajiny i České republiky, avšak organizátoři si pro výstavu nevyžádali ani jediný lužickosrbský předmět. Referent Domowiny pro kulturní záležitosti a zahraničí J. Luščanski přitom navrhoval devět rámcových témat, která by v expozici mohla připomínat existenci srbského elementu podél Královské cesty. Šlo mj. o archeologické vykopávky související s osídlením Milčanů, první srbské tisky, informace o významných vědcích a umělcích, lidové hudební nástroje, kroje katolických a evangelických Srbů atd. Organizátoři však žádný z návrhů nepřijali. Uvažují pouze o tom, že budou na výstavě prezentovat video o Srbech a že reklamní leták výstavy vyhotoví nejen německy, anglicky, polsky a česky, ale též srbsky.

(SN 9. 2.) **Německo-srbské divadlo** v Budyšíně připravuje novou inscenaci v srbsčině. Jde o hru *Zasypane* mladého rakouského dramatika Stephana Lacka, kterou přeložila Lubina Hajduk-Veljkovičowa z Lipska. Jedná se rovněž o první uvedení v Německu. Drama třicetiletého autora vypráví dojemný příběh o rozdělené rodině.

(SN 11. 2.) V budyšínském Srbském domě se konalo fórum o budoucím **zastupování národních zájmů**. Hovořilo se o dvou modelech. První z nich předpokládá založení srbského zastupitelského orgánu. Ten by byl vybírán zároveň s volbami do spolkového sněmu, při nichž by Lužičtí Srbové dostali o jeden hlasovací lístek více. Druhý model počítá se zesílením pozice Domowiny, která by se proměnila v občanské sdružení, aby tak mohla na veřejnosti účelněji zastupovat veškeré záležitosti srbského národa. Rada Nadace pro srbský národ by se pak skládala výhradně ze Srbů; zástupci poskytovatelů finanční podpory (Německo, Sasko, Braniborsko) by měli pouze právo veta. Diskuse přítomných se přikláněla spíše k druhému modelu.

(SN 15. 2.) Přípravy na sjednocení **Chrósćic a Pančic-Kukowa** pokračují. Obyvatelé se seznámili se slučovací dohodou, kterou mohou připomínkovat. Obce by měly splynout v červenci tohoto roku. Dosud však není jasné, jak se bude nový samosprávný celek jmenovat.

V Radworu se konala valná hromada **Spolku Cyrila a Metoděje**. Jeho předseda Jurij Špitank zde mj. zdůraznil, že spolek v loňském roce poskytl finanční prostředky ve výši 17 000 euro na nápravu povodňových škod v České republice a Polsku.

Ze Serbských novin podal Petr Ch. Kalina.

Z DOLNÍ LUŽICE

(NC 03) **Domowina a Vattenfall** – nadnárodní společnost, která v Lužici těží hnědé uhlí a provozuje tepelné elektrárny – uzavřely v roce 2007 dohodu, podle které těžaři po dobu tří let penězi podporovali zachování a rozvíjení srbské kultury a jazyka. V loňském roce byla dohoda prodloužena o další tři roky, na léta 2011–13. Nato bylo podáno celkem 50 žádostí o podporu, dostupná výše peněžních prostředků byla téměř třikrát překročena. Žadatelé byly školy a školky, ústavy, spolky, obce a další. Na počátku ledna rozhodovalo předsednictvo župy Dolní Lužice, které z podaných projektů podpoří. Vybralo téměř 40 projektů, mezi nimi například pořízení učebních pomůcek pro projekt Witaj, složení nových písní pro děti, digitalizaci dolnolužického slovníku nebo sestavení slovníku rostlin a hub.

Na počátku ledna se v Bórkowech konalo výroční shromáždění **Spolku srbských rybářů**. Zprávu o činnosti přednesl předseda

Heinrich Harting. Pracovník postupimského Ústavu sladkovodního rybářství Erich Fladung připomněl, že v blatských vodách žije málo ryb, jen asi polovina možného stavu. Ohroženi jsou piskoři, úhoři, karasi, tlouští a mníci, takové druhy ryb, které dříve v Blatech bývaly hojné. Přírodovědec seznámil přítomné také s nápravnými opatřeními. Měly by se odstranit všechny překážky, jež brání rybám volně proplouvat. Strouhy je třeba uvést do původního stavu, mají se klikatit a hojně obrůstat stromy a keři. Je třeba obnovit zanesená ramena. V zimním období by měla voda opět zaplavovat louky, a tak vytvářet příznivé prostředí pro vyřazení některých druhů ryb. Jednatel rybářského svazu Berlín-Braniborsko Lars Dettmann zdůraznil, že s ochránci přírody se rybáři neshodují jen v přístupu ke kormoránovi.

(NC 04) Současný **srbský zákon** platí v Braniborsku beze změn 16 let. Po tu dobu Srbům pomáhal, zároveň se však ukázaly jeho nedostatky a vyvstala potřeba změn. *Rada za serbske nastupnosci psi Bramborskem krajnem sejmje* již delší dobu na změnách pracovala a ve druhé polovině ledna zveřejnila jejich návrh, jež například zjednodušuje přičlenění obcí a měst k srbské sídelní oblasti. Postačuje srbská minulost nebo současný vztah k srbským záležitostem. Velikost srbského nápisu na dvojjazyčných tabulích by měla dosahovat aspoň 60 % velikosti nápisu německého. Zásadní navrhovanou změnou je zajištění jednoho poslanceckého místa pro Lužického Srba v braniborském sněmu. S tím je spojeno i právo ve sněmu vystupovat, k čemuž měli Srbové doposud jen omezené možnosti. Okresy obývané Srby by měly mít jednoho zaměstnance, který se bude věnovat jejich záležitostem. Takového pracovníka měl doposud jen okres Spréva-Nisa. Zastupitelstva by měla přijmout zaměstnance ovládající srbštinu. Do 25. února očekává rada připomínky veřejnosti. Upravený návrh zákona poté předloží zemskému sněmu.

(NC 06) Na počátku února byl ve Wětošowě zahájen **kurz pro učitele a učitelky projektu Witaj**. Kurz probíhá tentokrát převážně odpoledne a navečer. Předchozí denní byl pro běžně zaměstnané

osoby v řadě případů nedostupný, a tak se pro nedostatek účastníků nakonec nekonal. Současný kurz bude ovšem delší, bude trvat tři roky. Účastní se 15 zájemců, mezi nimi i dvě družinářky ze vsi Pšyného, která leží jižně od Wětošowa v blízkosti Kalawy, tedy v oblasti, kde srbština již dávno umlkla, avšak udržuje se tam řada tradic. Úmyslem obou účastnic je oživit srbskou tvář své domoviny. Vyučovat bude M. Norbergowa a vypomáhat jí bude Anke Gräfowa z wětošowské školní družiny, která již v projektu Witaj působí 10 let.

V Postupimi na počátku února jednaly **rady pro srbské záležitosti při braniborském a saském sněmu**. Tento den, v dějinách Braniborska poprvé, před sněmem vlála také srbská vlajka. Členové obou rad se zabývali stavem sorabistiky na lipské univerzitě a návrhem změn srbského zákona v Braniborsku. Na univerzitě v Lipsku má výraznou převahu výuka a užívání hornolužické srbštiny. Tento stav odrazuje zájemce z Dolní Lužice, kteří sice získají rozsáhlé znalosti srbštiny horní, po návratu do Dolní Lužice budou ovšem potřebovat srbštinu dolní.

(NC 07) Setkání členů rady pro srbské záležitosti při braniborském sněmu se zástupkyní zemského ministerstva školství Heike Wehse se vyostřilo. Členové rady nezvykle důrazně kritizovali, že **Braniborsko nemá dostatečnou koncepci pro výuku srbštiny** od školek po maturitu, ačkoli se jedná o plnohodnotný předmět. V případě jiných předmětů je chybějící koncepce nemyslitelná. Chotěbuzské ABC (*Žětanišćo za serbske kubtańske wuwijanje*) má na přípravu srbských učebnic k dispozici pouhou polovinu pracovního úvazku. Značný objem práce nelze zvládat. V některých případech se používají zastaralé učebnice z 90. let, nedostatkem strádají především vyšší ročníky. Návrh Dolnosrbského gymnázia, který se týká výuky Witaj, leží na ministerstvu od roku 2008 bez odezvy. H. Wehse se cítila dotčena a namítala, že požadavky rady výrazně přesahují ustanovení charty menšinových jazyků. Měto Nowak, člen rady, připomněl, že právě za chybějící koncepci pro uchování srbštiny bylo Braniborsko kritizováno.

Z Nového casniku podal Miloš Malec.

Ralf Gebuhr: *Jarina und Liubusua. Kulturhistorische Studie zur Archäologie frühgeschichtlicher Burgen im Elbe-Elster-Raum.* Habelt-Verlag, 220 stran, Bonn 2007.

První díl studie přináší výsledky nového archeologického výzkumu lokality Gehren-Grüner Berg na západě Dolní Lužice, který proběhl v rámci dlouholetého projektu Humboldtovy university v Berlíně *Germanen-Slawen-Deutsche*. Vedle tohoto výzkumu autor v rámci projektu prováděl menší výzkumné práce i na dalších hradištích na východě Německa a v Polsku, které značně změnily dosavadní pohled na vývoj těchto území v raném středověku. Zatímco opevněné centrum, uváděné v písemných pramenech jako Liubusua, podle Gebuhrových zjištění v Lužici hledat nemůžeme, „hrad Jarina“, zmiňovaný v kontextu tažení císaře Jindřicha II. proti Boleslavu Chrabrému, se podařilo ztotožnit s výše uvedenou „Zelenou horou“ u Gehren poměrně spolehlivě i díky dendrochronologickému datování. Politováníhodné je, že se ztratila dokumentace starších výzkumů, které zde i na jiných dolnolužických hradištích prováděl v dobách NDR Joachim Herrmann. Práce má zajímavou koncepci, nikoli čistě archeologickou. Autor se například zabývá vývojem přístupu k výzkumu hradišt a hradů od romantického, často národně zaměřeného, analyzuje představy s nimi spojené (např. stereotyp kamenného hradu s věžemi ver-

sus hradisko se „zemním opevněním“, k čemuž vhodně doplňuje exkurs o novověkých pevnostech) a pro správné pochopení těchto faktorů podrobně definuje pojem hradu (*Burg*). Téma sleduje v širokém záběru včetně jeho recepcí v různých historických a kulturních souvislostech.

Hradiště uváděné v literatuře jako Gehren-Grüner Berg leží na zalesněné ostrožně vybiňující z morénového valu při jihozápadním okraji vsi v okrese Dubja-Błota (Dahme-Spreewald), asi 6 km jihozápadně od Łukowa (Luckau). Slované nálezy jsou tu známy od 19. století. Lokalita se již delší dobu hypoteticky ztotožňovala s *urbs quaedam Jarina*, uváděným v Dětmarově kronice k roku 1010. (Autor krátce a věcně vyvrací starobylý omyl, vzniklý opakovaným komolením jména, že tento „hrad“ založil hrabě Gero.) Ves se dolnolužickosrbsky jmenuje Jarin, starší doložené podoby *Gerin* (1346), *Jorynne* (1436) aj. svědčí o kontinuitě jména (a také o kolísání pravopisu); podle současných názorů, reprezentovaných zde nejen pracemi E. Eichlera, ale i novějšími, se jméno odvozuje buď od slovanského *jar* (příkop), nebo od osobního jména Jar, Jara. R. Gebuhr popisuje postup výzkumů, k jejichž zjištěním patří např. do ruda propálené zříceniny dřevohliněných hradeb, skryté dnes v tělesech valů; přibližuje diskusi o jejich konstrukci a (marné) pokusy o její etnickou interpretaci – v dané době a na daném území lze v hmotné kultuře stěží cokoli vymezit jako „typicky slovanské“ a „typicky německé“.

Exkurs (nebo v autorově znění *exemplum*) o hledání hradu jménem Liubusua začíná pasáží o otázce jména; Čecha potěší odkaz na Kosmovu kroniku a kněžnu Libuši. Autorova cesta vede po

mentálních stopách (pracuje s pojmem *mentální centrum*, které používá jako pomůcku k pochopení úlohy raně středověkého hradu/hradiska). Útržkovité zprávy v dobových písemných pramenech, z nichž nejdůležitější je Dětmárova kronika, umožňovaly lokalizaci kdekoli mezi Labem a Dolní Lužicí. Nejsevernější a asi nejatraktivnější z hypotetických lokalit je Lubin v Blatech, správné řešení se však zřejmě nachází na opačné straně – za někdejší Liubusou se nyní považuje dnešní Löbsal na Labi, přesněji tamní návrší Burgberg (tj. Hradiště, Hradní vrch).

Zuzana Bláhová-Sklenářová

I serbo-lusaziani. Storia, letteratura, lingua. The Coffee House art & adv., uspořádal Andrea Trovesi, 136 stran, Bergamo 2007.

Střední a východní Evropa, čili ta část Evropy, která se nachází východně od Německa, Rakouska a Itálie, se často považuje za oblast ve stínu zájmu. V tomto ohledu není italská veřejnost výjimkou; i přes větší zájem v posledních dvaceti letech, především díky rozšíření Evropské unie a jejímu vnitřnímu bezhraničí, zůstávají obecné vědomosti nejasné, povrchní a většinou omezené na úzký okruh zájemců. Pozornost přitáhly například převraty v roce 1989 a následující změny politického uspořádání, války v bývalé Jugoslávii, oranžová revoluce na Ukrajině a už zmíněné rozšíření EU v roce 2004. Zájem ale rychle zmizel a po pár týdnech se soustředil na zajímavější scenerie, jakými jsou Irák, Afganistan, Egypt, Írán či Severní Korea. Tzv. střední a východní Evropa by se však měla stále a přesně sledovat, protože porozumění mechanismu, kterým fungovala v minulosti, a pochopení její mozaikovosti znamená rozumět událostem, jež charakterizují současnost celé Evropy. A to platí především pro nevyřešené otázky (společné) evropské identity, vztahy mezi velkými a malými národy, vliv globalizace, problémy jazyka, jeho každodenního užívání a politické role.

Těmto otázkám se věnuje drobný sborník, který italské veřejnosti poprvé představuje dějiny, kulturu a jazyk Lužických Srbů. Postaral se o něj A. Trovesi, učitel na univerzitě v Bergamu, jenž v tomto italském městě roku 2003 uspořádal mezinárodní sorabistické setkání. Po čtyřech letech vyšly referáty tiskem.

Na počátku knihy její redaktor přehlíží obecné dějiny Srbů od 6. do konce 20. století. K příspěvku jsou připojeny mapy srbského osídlení, bez nichž by se většina italských čtenářů sotva orientovala. Článek dává základní historický rámeček a dobrý úvod ostatním statím, jež se Srbům věnují z hlediska různých vědeckých disciplín.

Timo Meškank, učitel sorabistiky na Univerzitě v Lipsku, ve svém příspěvku představuje srbské organizace, školství, náboženské vyznání, časopisy, nakladatelství, rozhlas a kulturní střediska působící v Srby osídlených končinách. Kulturou v jejím nejširším smyslu se poutavě zabývá Tomasz Derlatka z téhož pracoviště; čtenáře seznamuje se specifiky srbské poezie, prózy i divadla.

Následující kapitoly jsou věnovány především jazykovým aspektům. Nejdříve se Trovesi obírá historickým vývojem srbštiny od 16. století, především jejím formováním okolo nejvýznamnějších středisk, Budyšina a Chotěbuz. Poukazuje na kontext

celkového vývoje slovanských jazyků, vliv na identitu obyvatelstva a rozdíly mezi konfesemi. Matej Šekli, docent na filozofické fakultě v Lublani, rozebírá fonetické a fonologické vlastnosti horní a dolní lužické srbštiny, jejich morfologické charakteristiky a různé gramatické varianty. Markus Bayer podrobně analyzuje vzájemné vlivy němčiny a srbštiny a jejich odraz v lexikografii. Články jsou užitečným vodítkem v labyrintu lužických jazykových zvláštností.

Každý článek obsahuje seznam literatury a na konci knihy je kromě krátkých biografii autorů zajímavý soupis webových stránek. Sborník díky transdisciplinárnímu přístupu umožňuje široké poznání Srbů.

Borut Klabjan,

docent fakulty humanitních studií Univerzity v Přímooři, Koper

Serbska protyka 2011. LND, sestavil Alfons Frencl, 160 stran, Budyšín 2010.

Rok co rok už přibližně sto padesát let vychází kalendář hornolužických Srbů, dnes nazývaný *protyka*. Kalendáře od pradávna známe především jako systém časového členění, ale v našem případě ho můžeme považovat i za rozvrh událostí, souhrn informací či v širším slova smyslu žánr lidového čtení.

Knihy je rozdělena do dvou hlavních částí, a to pro dospělé čtenáře a děti. Obě jsou vhodně doplněny kresbami a převážně dobovými fotografiemi. Různorodá tematika nás zavádí do životních příběhů jak běžných lidí, tak i známých, nejen lužickosrbských osobností. Nejčastěji odkazuje na lidovou tvorbu a tradice, tak důležité pro zachování individuálního rázu a národního uvědomění.

Do 36. strany je publikace uspořádána jako příručka pro daný rok: jsou tu seznamy evangelických i katolických svátků, rozpis posvícení či harmonogram školních prázdnin. Na dalších stranách najdeme reportáže, sondy do života Srbů a poučné články o různých tématech, ale i poezii či, pro ty šikovnější z nás, návod, jak někomu vlastnoručně ušít například pěkný dárek. Čekají na nás historické zajímavosti, exkurze do světa fauny, ukázky krojů nebo tipy pro volný čas. Posledních 46 stran je věnováno reklamě a seznamu místních obchodů a provozoven. Velmi kladně hodnotím uvedení srbských názvů měsíců, s nimiž se v praxi již nesetkáváme často.

Protože jsem se loni v létě zúčastnila pro mě nezapomenutelného Prázdninového kurzu srbského jazyka a kultury, zaujal mě článek *Moja Lužica* s podobnou tematikou: Mladí Poláci se za výměnného pobytu setkali – mnohdy prvně – s lužickosrbským jazykem a kulturou. Navštívili místní parky, vesnice, projeli se na loďkách a navázali nová přátelství. Důkazem toho je, že mnozí z účastníků se do Lužice opakovaně vraceli. Článek je doplněn o autentické výpovědi v polském jazyce, aby i srbští čtenáři viděli jazykovou podobnost a srozumitelnost.

Lužice a vše, co k ní náleží, vás buď nechá chladnými, nebo si ji na věky zamilujete! Tance, kroje, zvyky, důraz na rodinu, pospolitost, rázovitá až pohádková krajina, zvučný jazyk a lidé vůbec jsou vetkáni skoro do každé stránky.

Libuše Valentová

 DOPISY

Timo Meškank je přínosk **Wo donošowarjach tajkich a wonajkich** w ČLV 2/2011 wozjewił. W tutym zwisku je naličil syłu tajnych informantow stasi w někotrych serbskich institucijach. Mjez naličenymi so tež moje mjeno jewi.

Hač tajkele pawšalne wozjewjenja a bjez naprašowanja potrjechenych džensa k woprawdźitemu rozestajenju z bywšim systemom diktatury SED w Serbach něšto wunjesu, na tym skerje dwěluju. Derje by było, zo so wosebje či k dalše-

mu wobchadej z tutymi struchłymi stawiznami wupraja, kiž su byli wobstajny objekt wuskušowanjow kaž tež politiskich a powołanskich wumjezowanjow w NDR. Snadž by so potom namakał puč k bóle diferencowanemu a systematiskemu přepytowanju totalitarneje zašłosće, hač jón T. Meškank tuchwilu ze swojimi na někotre wosoby wusměrjenymi přínoskami we wukraju kroči.

Dodać chcu k wěrnosci wokoło wozjewjenja k mojej wosobje a zaplećenosci w bywšim politiskim systemje někotre fakty na zakładze mi předležacych aktow stasi a mojich wosobinskich nazhonjenjow. Mje je stasi spytała dosć zaměrnje

wot spočatka lěta 1983 dosahnyć za informelne sobudžěło. Jej džěše wo to, zo bych pomhała wosoby z *předpola politiskeho podzemja* w Serbach wuskušować, wosebje tež swojeho mandželskeho a někotrych jeho přečelow a kolegow we wobłuku džiwaďla, Koła serbskich spisowáčelow a cyrkwyje. To je dokumentowane w aktach, kotrež mi džensa předleža.

Pospyty wabjenja a zawjazka do konkretneho sobudžěła trajachu hač do 11. meje 1988. Na tutym dnju stasi swoje prócowanje wo mnje zakónči. Ze zakónčaceje rozprawy Budyskeho wokrjesneho zarjadnistwa stasi k mojej wosobje wuchadza, zo njeje so docyła poradziło, mje do sobudžěła zapřahnyć. Po słowje w pismje, podpisanym mjez druhim wot wyška Jankowskeho, rěka: *Wšě naprawy wostachu bjez wuspěcha a je wotwidžec, zo njeje informelny sobudžělačér zwólniwy na wosoby so počahowace nadawki a informacije z wobtukow Domowiny a cyrkwyje zdžětać... Informelny sobudžělačér njeje w fazy dotalneho sobudžěta žane nadawki spjelnił a je so jeničce w ramiku zwěšćowanskeho jednanja jako žórło wužiwać hodžał.*

Při wšěm tym mějach wjacore zetkanja ze sobudžělačérjemi stasi. Woni so mi w běhu pjec lět někotry króć nanuzowachu, w swójskim bydlenju na Naglowej w Budyšinje a w serbskim nakładnistwje, hdžež jako redaktorka časopisa *Płomjo* džěłach. Spočatnje pak buch do Budyskeje radnicy wjacekróć prošena. Snano dwójce abo trójce tam pobych.

Přičiny, zo mi rozmołwu nanuzowachu, běchu, kaž džensa wěm, wumyslène: Chychu wuswětlić někajke (pozdatnje cyle njepolitiske) skućicielstwa. W žanym padže njejsym ze sebje zwisk ze stasi pytała a jim durje woćinjała.

Do pasli stasi sym sej konkretnje zalěžła 7. junija 1983. Na tutym dnju buch wot sekretarki Budyskeje měšćanskeje rady Margitty Büttner na rozmołwu w *zwisku z Wašim skutkowanjom jako zapóstańča* do radnicy prošena. Lěta 1981 sym so dała do Budyskeho měšćanskeho parlamenta wuzwolić.

Jako na rozmołwu ze sekretarku Büttner na wonym dnju dóndžech, mje po krótkej rozmołwje z njej stasi-mužej witaštaj a tak činještaj, jako byštaj chcyłoj jeničce wědžec, hač móžu něšto wo džiwadźelniku Achimje Wjeńce rjec, přećiwo kotremuž so w lětakach hroženja a ščuwanja wjeddu. Prošachu mje wo pomoc při wujasnjenju nadběhow na serbskeho wuměłca.

Njemóžach a nochcych mužomaj k tomu ničo rjec. Hakle pozdžišo z aktow zhonich, zo bě sej stasi k wutworjenju kontakta ze mnu legendu wo Achimje Wjeńce wumysliła a do toho sej wjele informacijow pola serbskich tajnych informantow a tež pola statnych a komunalnych zarjadnišćow wo mni wobstarala. Ščuwanse a hroženske łopjeno je stasi sama fingěrowala, štož tohorunja z „mojeje“ akty wučitaš. Na samsne a podobne wašnje mje na dalše zetkanja wabjach ze zaměrom, mje z wumyslenymi legendami wuskušować a na so wjazac. W ani jednej rozmołwje ze stasi njepodawach informacije, počahowace so na wosoby a skupiny wosobow. Z teje přičiny mužojo stasi přeco zaso přesłapjeni a drje tež rozmjerzani rozmołwu ze mnu zakónčichu. W tak mjenowanych *zetkawan-*

skich rozprawach, kotrež wězo bjez mojeho wědženja zhotowichu, so jewja wospjet tajke a podobne rezimeje kaž *zo wona konkretnym dawanjom a stajenjom nadawkow wuwinja*, kaž to stasi-leutnant Kozik 12. 2. 1988 zwěšći.

Jónu – 18. 10. 1983 – sym pak so w tajkej rozmołwje, na kotruž staj so sobudžělačérjej stasi samaj „přeprysołoj“, nimowólnje hóršila, zo bu jónkrótny literarny muzej w Serbskim domje likwidowany. W tutej rozmołwje tež prajach, zo njerozumju, čehodla so někotrym serbskim džiwadźelnikam přistup do bary Lubin w Budyšinje zapowědza.

Z teju „hóršenjom“ stej nastałoj krótkej rozprawje, kotrež je pak stasi sama stworiła a kotrež so jako paskowej protokolej w tajnych aktach wo mni jewitej. Njejsym ženje sama žane rukopisne, z mašinu pisane abo na pask rěčane rozprawy za stasi zhotowiła. Tež žane dalše „podzemske“ abo hinaše dokumenty njejsym jim posrědkowała.

Na kóncu jedneje rozmołwy 28. junija 1983 w Budyskej radnicy – to wuchadza z aktow stasi – sym so pječa k tajnemu sobudžělu a mjelčenju zawjazala. Wot tohole dnja mje stasi wjedžeše jako informelnu sobudžělačérku.

Pod rukopisnym zawjazkom, kiž pak njepochadza z mojeho pjera, steji moje podpismo. Tež rukopisny datum (28. 6. 1983) pod zawjazkom njepochadza wote mnje. Wuchadžam z toho, zo je dokument falšowany, w kotrymž steji, zo budu styki k stasi wudžeržować *přez mjeno Gottwald*.

K zawjazkej mjelčenja wo zetkanjach ze stasi sym so dała ze swójskim podpismom přerěčec – kaž so dopomnu – na njepřipowědženym wopyće stasi w swójskim bydlenju. Wo krytym mjenje *Gottwald* sym hakle po přewróće zhonila. Štóż mje trochu bliže znaje, móže sej předstajić, zo sama njebych ženje na tajke mjeno přišla.

Dyrbju a chcu pak džensa přiznac: Mój hruby zmylk tehdy bě, zo sym so – naiwna kaž běch – wot junija 1983 ze stasi docyła nasadźowała a zo sym so k mjelčenju na jednym zetkanju ze stasi-mužomaj zawjazala. Mějach pak tež wulki strach, zo so stasi, hdyž ju doraznje wotpokazam, wosebje na mojim mandželskim wjeći. Wosebje mój mandželski wšak bě wot spočatka sydomdžesatych lět (hač do měrliweje rewolucije) we wizěrje serbskich a němskich funkcionarow nawjedowaceje strony a stasi, dokelž husćišo literarnje a w zjawnosći kritisce wustupowaše a styki tež ke kritiskim wuměłcam w NDR a we wukraju, wosebje w Pólskej, Čěskej, Awstriskej a Zapadnym Berlinje, wudžeržowaše. Wo wšěch tutech jeho kontaktach wězo wědžach.

Přeco zaso dyrbjach z tym ličić, zo jeho samoh zajmu – abo někoho z kruha młódsich serbskich a němskich awtorow a wuměłcow, kiž so tež pola nas doma husćišo zetkawachu.

Štóż chce sej skerje cěńku aktu wobhladać, kotruž je stasi wo mni tajnje zhotowiła, njech so pola mje přizjewi pod Dyrlich@aol.com abo pod čisłom 03591-460328, a mje wopyta.

Monika Dyrlichowa, Budyšin

23. prosince 2010 zemřela v Praze ve věku 84 let akademická malířka **Alena Čermáková**. Se Srby se spřátelila po druhé světové válce. V letech 1964 až 1966 namalovala gouachovou technikou cyklus *Lužice*, jenž čítá na 30 obrazů. Roku 2006 je vystavilo a odkoupilo chotěbuzské Srbské museum a při této příležitosti vydalo vícejazyčný katalog. Otevření výstavy v Chotěbuzi a o dvě léta později v Budyšině se umělkyně účastnila s velkou radostí. Zároveň to byla její poslední návštěva u nás.

S Budyšinem spojil malířčinu rodinu tragický osud. Její otec Josef Čermák byl komunistou, antifašistou a bojovníkem za práva Čechoslováků a Srbů. Ani ne padesátiletého jej roku 1943 zatklo gestapo a převezlo z Prahy do budyšínského vězení „Žlutá bída“, kde v téže roce zahynul na následky mučení. Odpočívá na Tuchorském hřbitově, jeho přesný hrob není znám.

Významným tvůrčím podnětem byla pro A. Čermákovou – i slovinského malíře Ante Trstenjaka – lužická výstava Ludvíka Kuby roku 1945. Umělkynino dílo zachytilo bez zármutku konec bohaté, barvitě epochy venkovského života srbské Lužice. Obrazy

A. Čermáková ve svém pražském ateliéru 30. III. 2004.

A. Čermákové, zasloužilá umělkyně ČSSR (1974), jsou také součástí několika musejních sbírek v České republice.

Jurij Luščanskí, přeložil R-I

Tento měsíc uplyne přesně deset let od předčasného skonu PhDr. **Zdenka Boháče**, CSc. (3. 1. 1933–25. 3. 2001). Badatelský a publikační záběr tohoto všestranně nadaného a neuvěřitelně pracovitého historika byl nadmíru široký: věnoval se středověkým a raně novověkým dějinám, především studiu dějin osídlení a kolonizace, demografickému a náboženskému vývoji českých zemí. Nelze opominout ani jeho přínos v oblasti onomastiky. Průkopnickými byly jeho studie věnované patrociniím středověkých kostelů a kaplí jako důležitým pramení pro dataci jejich založení. Zvláštní pozornost věnoval otázce dějin církevní správy ve střední Evropě, zvláště zemí koruny České – výsledkem tohoto zaměření byl *Atlas církevních dějin českých zemí 1918–1999* (další díly měly následovat) a posmrtně vydaný první svazek *Topografického slovníku k církevním dějinám předhusitských Čech. Pražský archidiakonát*. Jeho vědeckému zaměření odpovídalo působení v Historickém ústavu ČSAV, kde pracoval od roku 1965 v oddělení historické geografie, jehož vedoucím se stal po roce 1989.

Již od doby svých studií na Karlově universitě v Praze v 50. letech projevoval Zdeněk Boháč hluboký zájem o Lužické Srby. Nakonec se stal v roce 1975 po PhDr. Bohumilu Kovaříkovi předsedou přátel Lužice, jejichž společnost ve své historii prošla (i v důsledku nepřízné tehdejšího politického zřízení) různými změnami názvu (od roku 1990 Sdružení přátel Lužice a jiné). V Národopisném sboru, Sekci pro studium lužickosrbské kultury Společnosti Národního musea, působil dr. Boháč 45 let. Výsledkem jeho zájmu o lužickosrbskou problematiku je výběr z jeho historických statí (součástí práce je také výběrová bibliografie jeho sorabistických prací), který vyšel v roce 1993 pod názvem *České země a Lužice*. Jeho zájem o (historickou) geografii a o Lužici se projevil také v turistickém průvodci *Sasko-Lužice* (1989), který napsal společně se svým synem Pavlem.

Z. Boháč se nevěnoval pouze dějinám, ale podílel se i na udržování kulturních vztahů mezi Československou (později Českou) republikou a slovanskou minoritou v NDR a v později znovu sjednoceném Německu. Neobracel se pouze k zájemcům o srbskou kulturu, ale snažil se dostat povědomí o této vymírající menšině

mezi široké vrstvy obyvatelstva různými přednáškami nebo poznávacími zájezdy (zvláště na velikonocní jízdy), které provázel svými nezapomenutelně poutavými výklady. Jeho přednášky, do nichž dával svoje srdce, dovedly zaujmout a strhnout i posluchače, kteří se jinak o historii příliš nezajímali. V živé paměti jsou i výměnné zájezdy fotbalistů Klínce a Ralbic, které organisoval. Jeho osobnímu nasazení vděčí dodnes obě země za čilé kontakty – právem mu Srbové věnovali v nekrologu (Katolski posol z 1. 4. 2001) slova Jakuba Barta-Čišinského:

Džaka w swěće njehladaj, připóznaće nježadaj!

Hewak w hněwje zahinješ a zlobje.

Myto skutkow pytaj we wutrobje!

Dr. Boháč se systematicky věnoval rovněž doplňování Hórníkovy knihovny umístěné v malostranském Lužickém semináři a vyvíjel velké úsilí, aby ji doplnil o dosud chybějící publikace v srbsčině, takže se mu podařilo vytvořit jednu z nejcennějších sorabistických knihoven mimo území Lužice. Díky tomu vybudoval i bohatou osobní sorabistickou knihovnu, která je na základě jeho odkazu uložena jako samostatný fond v premonstrátské knihovně v Praze na Strahově. Krom toho neúnavně a bez ohledu na náklady pátral po veškerých dokumentech týkajících se předválečné a poválečné činnosti přátel Lužice, takže se mu povedlo shromáždit řadu cenných dokumentů. Autor tohoto článku osobně pomáhal dr. Boháčovi, svému tchánovi, převážet písemnosti, jež se mu podařilo získat od pozůstalých po senioru Kristiánu Pavlu Lanštjákovi, který působil v lužickosrbské sekci Společnosti Národního musea od roku 1955 jako její první předseda. Díky tomu se podařilo zachránit registraturu SPL z let 1945 až 1955 spolu s bohatou korespondencí a jinými cennými prameny.

Po smrti Z. Boháče získal jeho písemnou pozůstalost Archiv hlavního města Prahy. Fond obsahuje 161 archivních kartonů a 181 šanonů různých výpisků, výstřižků a poznámek, z nichž mnohé se týkají Lužice, jejího osídlení, církevní správy atd. Dosud neuspořádané písemnosti nepocházejí pouze z Boháčovy vědecké a soukromé činnosti. Díky svým bohatým kontaktům zdědil nebo z pozůstalosti osobností české vědy a kultury zachránil písemnosti, fotografie a jiné materiály – kromě jiného po JUDr. Václavu Ryněšovi, dr. Jaroslavu Jihlavcovi, dr. Jaroslavu Vanišovi, dr. Jiřím Horákovi, dr. Ivanu Honlovi a dr. Bohumile Šretrové, o nichž se obětavě staral až do její smrti. Jak jsem se zmínil již výše, zachovaly se díky Boháčově obětavosti části registratury Společnosti přátel Lužice ze 40.–70. let 20. století (kromě Prahy např. Nymburk, Ostrava aj.), promísené např. s polským Biuletynem serbsko-lužickým z let 1936–37, dokumenty z konce 2. světové války, drobné tisky o Lužici (nejstarší z počátku 20. století), obsahem vysílání Českého rozhlasu z let 1945 a 1946 nazvaném Lužická půlhodinka a jinými spolkovými písemnostmi. Poměrně bohatě dochované jsou prameny akce z let 1947–48 zaměřené na umístění srbských dětí do českých rodin – najdeme zde mj. seznamy těchto dětí a korespondenci českých pořadatelů s Lužicí i mezi sebou. Bohaté jsou i prameny týkající se poválečné snahy vzbudit zájem politiků o připojení slovanské Lužice k ČSR. Některé písemnosti se zase týkají budovy pražského Lužického semináře a hojně dokládají vývoj vztahu SPL k této historické budově.

Jak jsem se zmínil výše, není pozůstalost po Z. Boháčovi dosud uspořádána, přesto je z ní možné již nyní těžit množství informací, jak dokládají návštěvy badatelů. Její obsah by si však zasloužil větší pozornost – uspořádání tohoto fondu (zvláště části týkající se česko-lužických vztahů) by mohlo být předmětem nějaké seminární, bakalářské nebo i magisterské práce. Památka dr. Boháče a rozsah jeho díla by si takovou pozornost zasloužily.

Mnoho materiálů (originálů, kopií a poznámek) týkajících se Lužice uspořádal už Z. Boháč. Příkládám jejich výběr:

BK (= banánová krabice) 1. Statistické údaje o srbském jazykovém území, Lužice – různé články (2 šanony A5).

BK 2. Obsazení farností v Lužici (2 šanony A5), Srbové –

Z. Boháč v Lužickém semináři rodinné album

kopie a originály (dějiny, onomastika, geografie, mapy etc.), Lužice – Frido Měštk, Jan Rawp aj., Lischka, *Stawizny Hodźija*, Bautzen 1876 (kopie), Diplomatař kláštera Marienthal (kopie), *Pfarralmanach für die Kirchenprovinz Markg. Brandenburg* 1939 (kopie), *Statistisches Handbuch der Landwirtschaft u. Geograph. Ortlexikon des Königr. Sachsen*, IV. díl, Bautzen 1878 (kopie), Lužice – Pátovy práce, *Preisschrift über die früheren katholischen Zustände in Oberlausitz*, Neues Lausitzisches Magazin 1848 (kopie), Stavovský učitelský seminář v Budyšině – historie a matrika studentů (1867, kopie), Obsazení farností a kapitulního děkana Budyšin –

Radwor – Kulow, Serbowka 1949-52 (rkp., kopie), Boháč – separáty o Lužici, separáty z historické geografie aj., Lužice – nekrology, Pfitzner: *Besiedlungs-, Verfassungs- und Verwaltungsgeschichte des Breslauer Bistumlandes*, Liberec 1926 (kopie).

BK 3 – šanony A4. *Gemeindelexikon des Königr. Preussen* 1905, Biskupství míšeňské (mapy, články, statistiky, poznámky, rukopisy).

BK 4 – šanony A4. Curschmann: *Die Diözese Brandenburg*, Lipsko 1906, Wentz: *Das Bistum Havelberg*, Lipsko 1933.

BK 6 – šanony A4. Církevní organisace v Německu (Míšeň-Drážďany; mapy, články, korespondence).

BK 7 – šanony A4. Národnostní a náboženské poměry v Lužici ve světle statistiky (strojopis, rukopis, článek Batowski, korespondence Nawka aj.), Lužice v mapách.

BK 8 – šanony A4. *Bevölkerung nach Geschlechtstand, Religion, Hauptalterklassen etc. Bezirk Bautzen 1900–1910* (orig., kopie), Praha – budova Lužického semináře – spor o budovu (dokumenty, korespondence, kopie, orig., 1945–94), Lužický seminář – zajištění výstavby, nadační listiny (články, letáky, brožury, články, korespondence 1922–68, orig., kopie), Lužice v mapách, Srbové – korespondence, fotografie, články (orig., strojopisy, grafika), smuteční oznámení – významné osobnosti a sorabisté.

BK 11 – šanony A5. *Mittelalterliches Minderheitsrecht*, Němci a Srbové 1918–20 aj., *Zisterzienser zwischen Saale und Neisse*, sídelní poměry v Míšeňsku a Sasku, srbští studenti v Budyšině, archidiakonát, *Erzpriesterstuhl und Pfarrei Bautzen*, Klášter Mariina Hvězda v historickém vývoji, *750 Jahre Kloster Marienstern, Neuzelle – Nowa Cala Kloster*, historický vývoj Horní Lužice II (Helbig-Reuther-Lehmann), Záhvozdí a Žitavsko (Netze-Sedláček-Seeliger), SPL, Srbové a ČSR v r.1945, Lužice – země svatováclavské koruny, historickogeografické práce z Lužice, Neumann, *Ottokar II. u. Begründung Zittau*, *Die Oberlausitzer Grenzurkunde vom J. 1241* (Meiche-Jecht), Katoličtí Srbové v Lužici aj., *Bistum Meißen 1921*, Míšeňská diec. a Lužice (J. Huta), Postavení katolické Lužice ve vztahu k Čechám (Pfeifer, Möbius).

Ondřej Bastl

ČETBA NA POKRAČOVÁNÍ

Bohumila Šretrová: Chci domů

Když má člověk srdce plné žalu a bolesti, usíná ztěžka, ale má-li srdce i duši plnou nesmírné, vše prostupující radosti, když očekává okamžiky, které mu mají přinést naplnění všech jeho tužeb a přání, okamžiky, které vyvrcholí v nesmírném štěstí, ve štěstí, které se nedá vypovědět ani vypsát, pak obyčejně neusíná vůbec.

A proto v malé jizbičce v budově kláštera Mariina Hvězda nemohl usnout ani bývalý malý Jakoubek, nyní skoro sedmadvacetiletý mladý muž. Otevřenýma očima se díval do tmy. Do tmy, která však pro něj nebyla černá, bezútěšná. Věděl, že ji zítřejší ráno zažene. A pak – a pak –

Vstal a do široka otevřel malé okno. Dovnitř rázem vnikl chladný vzduch plný jarních vůní a jarního neklidu. Jaro! Jaro doma! Jaro v Lužici! Jako by i s oním chladným vzduchem temné, samotové noci vdechoval i touhu vyjádřit, vyzpívat všechno to, co cítí. Ale podivné: Najednou se mu všechna krása jarní noci i všechna radost jeho nitra i tušené štěstí příštích chvíl přelily a přetavily v pocit ohromné zodpovědnosti a nesmírné lásky k národu a samy, nevolány, zazvonily mu v hlavě verše, které pak dlouhé roky nosil ve svém nitru. Nikdy o nich nemluvil, nikdy se s nimi nikomu nesvěřil. Ale denně, ba mnohdy i několikrát denně si je opakoval jako vřelou modlitbu, pronesenou ve chvíli pro něj veliké a významné, jako byla noc na 2. dubna 1883. Tenkrát poprvé mu zazněly jako velké vyznání celého života:

Mi nihdze ničo njej' přez Serby moje.
Was, moju radosć, we wutrobje nošu
a za was, moje zbožo, wótrje prošu!
Ow škituj, knježe Božo, Serby moje!

Mi nihdze njej' přez Serby moje.
Was, moju lubosć, wodnjo, w nocy košu
a za was, moju dušu, w duši prošu:
Ow škituj, knježe Božo, Serby moje!

Hdyž džělač widžu was, hdyž w chwili swjatej
was spěwać słyšu, zběham ruce spjatej:
Ow škituj, knježe Božo, Serby moje!

A hdyž mi w nocy wo Serbach so džije,
mi z duše zdychowančko k njebju spjeje:
Ow škituj, knježe Božo, Serby moje!

Až po dlouhých jednadvaceti létech, až v době, kdy se nemoc plnou silou opírala do jeho zmučené duše, kdy se mu zdálo, že všechno kolem něho se hroučí, pak teprve jako výkřik úpěnlivé prosby poprvé uveřejnil tyto verše, které tak dlouho ležely v jeho duši, kde byly jen nejintimnější modlitbou jeho samotného.

Ale o tom všem oné jarní noci ještě vůbec nic nevěděl. Chvilí stál u otevřeného okna a srdce mu tlouklo jako zvon. Chladný vzduch jej za chvíli přinutil vrátit se na lůžko. Přikryl se až po krk a zavřel oči. Usne?

Neusnul. Vzpomínal. A kupodivu jeho vzpomínky začaly nyní přesně tam, kde je spánek přerušil jeho mamince. U Tachantské školy Marja své vzpomínky skončila a na témže místě mladý muž, dnes už dospělý Jakub Bart, své vzpomínky začal.

Vzpomínal na to, jak mu bylo, když po prvé stanul před temnou, vysokou budovou Tachantské školy v Budyšině. Sevřelo se mu tehdy srdce a byl by nejraději poprosil tatínka, který jej samozřejmě do Budyšina přivezl, aby jej vzal s sebou zpátky domů. Škola se mu vůbec nelíbila. Jako vězení mu tehdy připadal onen dům, který byl jen asi třicet let starý, ale tvářil se tak nevlídně. Ale vedle Jakoubka stál také strýc Herman a ten už uměl úsměvným pokývnutím dodat chlapci odvahy. Jakoubek neutekl, ani otce nepoprosil, aby jej vzal domů, ale hrdinně překročil práh svého dočasného budyšínského domova. Zvykal si těžce, přetěžce a nejdnou tu i slzičky polykal. To hlavně tehdy, když ještě téhož roku strýc Herman odešel z Budyšina do Wotrowa jako administrátor. To byl Kubíček v Budyšině velmi nešťasten. Celý rok chodil do Tachantské školy a příští Velikonoce udělal přijímací zkoušku do učitelského semináře. Sem pak chodil skoro půl druhého roku. Tato škola byla velmi blízko tachantské koleji, kde stále bydlel. V semináři měl učení opravdu mnoho a on chtěl ve všech předmětech co nejlépe obstát. A tak se učil a učil. Každou volnou chvíli pak trávil na břehu Sprévy, poslouchal její zpěvy a jeho duše si je nejen hluboko zaznamenávala do svého nejtajnějšího koutku, ale také na ně často odpovídala. Verši, které se rodily samy od sebe, ale které nezaznamenány byly pohlcovány jen větrem a zurčením vod řeky. A pak chodil Budyšinem. Jeho zdi k němu mluvily jinou řečí, řečí, která někdy plnila jeho srdce hrdostí a jindy zase hlubokým bolem nad minulostí – a vlastně i nad přítomností Lužických Srbů.

Tohle se učil chápat vlastně až tady. V hodinách lužické srbštiny, do nichž chodil poprvé ve svém životě. Tu přímo na učitelském semináři učil jednou za čtrnáct dní nejlepší učitel, kterého mohl mladý studentík Bart dostat: Michal Hórnik. Byl to dobrý, ba snad nejlepší přítel Jakoubkova strýce Hermana. Hórnik byl asi o tři roky starší než strýc, ale studovali spolu teologii v Praze a bydleli v pražském Lužickém semináři. Tomu svěřil Herman Jakoubka, když odjížděl z Budyšina na své administrátorské místo. A Hórnik se také o Jakoubka poctivě staral. Sledoval pozor-

ně jeho studie, a když zjistil, že chlapec je opravdu nejen velmi nadaný, ale i velmi pilný a svědomitý, domluvil se s Hermanem a spolu se pak přičinili o to, aby Jakoubek v roce 1871 na podzim přišel do Prahy. To bylo Jakoubkovi patnáct let.

Ano, patnáct let bylo Jakoubkovi, když jej maminka poprvé vypravovala do Prahy. Vytáhlý, hubený chlapec s věčně nepřítomným pohledem. Sedával vedle ní ony poslední prázdniny celé hodiny. Ale mnoho toho nenamluvil. Jeho sestře Haňže bylo tehdy již jednadvaacet let, začínala v nedělních odpoledních postávat u rohu zahrádky s Jakubem Bizoldem – tajně ovšem! Jakub se tomu ještě dnes ve vzpomínkách usmívá. Celá ves si už o tom povídala, vrabci na střeše o tom štěbetali, ale Haňža a její chlapec – však dnešní její manžel – byli skálopevně přesvědčeni, že o jejich tajemství vůbec nikdo neví.

Michašovi už bylo sedmnáct. Byl vysoký, statný, ramenatý. Každý mu hádal aspoň devatenáct let. Měl smysl jen pro hospodářství a s úsměškem se díval na Jakoubka, na svého mladšího bratra. „Maminčin mazánek“ mu říkal. Inu, trochu pravdy na tom bylo, ale jen trošinku. A vlastně jen proto, že Jakub byl většinu roku pryč, „na školách“, a teď měl dokonce jet tak daleko, až do Prahy. Tak mu to maminka chtěla aspoň trochu vynahradiť.

Ani se nenadáli a přišel den 20. září. To byla středa. Hned časně ráno přišel k Bartům strýc Herman a pak všichni společně jeli do Budyšina. Všichni? Tatínek, strýc Herman a Jakoubek. Ranní loučení s domovem, s maminkou, Haňžou a Michašem netrvalo dlouho. Strýc se snažil zkrátit je na nejnižší míru. „Copak jede na konec světa?“ huboval, když se maminka rozplakala. „Za pár měsíců přijede na prázdniny.“ A po straně jí cosi přišeptl. Maminka si tehdy rychle utřela slzy a pak už jenom sháněla, co by ještě „cestovatelům“ dala s sebou.

„Vidíš, Kubíku,“ smál se strýc Herman, „maminka si určitě myslí, že tam v té Praze nedostaneš za celou dobu, co tam budeš, vůbec nic jíst. Marjo, prosím tě, nech také doma aspoň něco.“

Konečně byli ve voze a konečně se vůz rozjel. Všichni domácí stáli na prahu a dívali se za nimi. Jakub jim zamával, ale pak se posadil zpřímá a už se neohlédl. „Správně, Jakoubku,“ řekl strýc tiše. „Teď ještě nemáš právo ohlížet se zpět. Teď se musíš dívat dopředu, protože tam leží tvoje úkoly a povinnosti. Kéž ti dá Bůh hodně síly a vědomí zodpovědnosti, abys je všechny splnil.“

ZÁPISNÍK

Akademie múzických umění v Praze, Lichtenštejnský palác, Malostranské náměstí 13, pořádá v pátek 25. března v 19.30 h v sále B. Martinů **absolventský koncert**. Zazní *Sonáta g moll BWV 1030b* Johanna Sebastiana Bacha, *Sonáta pro anglický roh a klavír* Paula Hindemitha a *Fantazie pro hoboj, housle, violu a violoncello* Benjamina Brittena. Ve druhé části programu vystoupí lužickosrbská virtuoska na theremin **Carolina Eyceck**, která s hobojistou Jiřím Sejkorou a dalšími hudebníky zahraje *Fantazii pro theremin, hoboj, smyčcový kvartet a klavír H.301* Bohuslava Martinů.

Matice česká, sekce Společnosti Národního muzea, a Společnost přátel Lužice si vás dovolují pozvat na cyklus přednášek

Lužickosrbská literatura včera a dnes, které proběhnou v měsíci dubnu v zasedací síni hlavní budovy Národního muzea v Praze.

- doc. PhDr. **Petr Kaleta**, Ph.D. (SPL): *Historie Horní a Dolní Lužice a lužickosrbského národa* (úterý 12. 4. v 17.00 h, s prezentací knižní novinky *Srbska poezija*. Jan Rokyta)
- Prof. Dr. **Dietrich Scholze/Šofta** (Serbski institut): *Lužickosrbské divadlo* (pátek 15. 4. v 16.00 h, lužickosrbsky – k dispozici bude zkrácený text v češtině –, s promítnutím ukázky divadelní hry)
- PhDr. **Richard Bígl**, Ph.D. (SPL): *Stará literatura a počátky národního obrození Lužických Srbů* (úterý 19. 4. v 17.00 h)
- PhDr. **Helena Ulbrechtová**, Ph.D. (Slovanský ústav AV ČR): *Moderní literatura Lužických Srbů* (úterý 26. 4. v 17.00 h, s prezentací knižní novinky *Pražské stopy Jakuba Barta-Čišinského*)

Česko-lužický věstník vydává Společnost přátel Lužice, U Lužického semináře 90/13, 118 00 Praha 1-Malá Strana, www.luzice.cz, tel. 234 813 146, za **finanční podpory ministerstva kultury ČR** ročně v deseti číslech a jednom dvoučísle nákladem 300 výtisků. Cena 20 Kč.

Redakční rada: výkonný redaktor Richard Bígl, Zelenohorská 506/17, 181 00 Praha-Bohnice, biegl@email.cz, tel. 723 598 953; zástupce Petr Kalina, vestnik@luzice.cz; Zuzana Bláhová, Radek Čermák, Josef Šaur, Jan Zdichynec.

Roční předplatné: ČR 200 Kč, zahraničí 20 € (hotově 15 €) bankovním převodem na účet ČSOB (Poštovní spořitelny) 181757044/0300.

Objednávky a stížnosti na nezasilání: Klára Poláčková, Habartická 1a, 190 00 Praha 9, polackova.klara@seznam.cz, tel. 607 588 684.

Rada se ne vždy ztotožňuje s názory a slohem pisatelů. Za pravdivost odpovídá autor. MK ČR E 6880. ISSN 1212-0790.